Ray Svanberg
Hans Petter Wille (red.)

LA STÅ!

Læring – på veien mot den profesjonelle lærer

GYLDENDAL
AKADEMISK

RAY SVANBERG OG HANS PETTER WILLE (RED.)

LA STÅ!

LÆRING – PÅ VEIEN MOT DEN PROFESJONELLE LÆRER

GYLDENDAL
AKADEMISK

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2009
1. utgave

ISBN 978-82-05-45057-8

Illustrasjoner: David Keeping
Layout: Laboremus Prepress AS
Sats: Laboremus Prepress AS
Brødtekst: Minion 10,5/15 pkt

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Denne boka er en begynnerbok i pedagogikk og er blitt til etter et initiativ fra Gyldendal Akademisk. Forlaget gjorde henvendelser til allmennlærerstudenter og arrangerte en workshop for å skaffe seg en forståelse av hvordan studenter ønsker seg at en god lærebok i pedagogikk skal være. De oppsøkte også fagmiljøene på ulike høgskoler for å danne seg et inntrykk av hvordan pedagogikkundervisningen i allmennlærerutdanningen foregikk. At de etter en slik forundersøkelse valgte seg oss til å gjennomføre prosjektet, tar vi som en tillitserklæring til det arbeidet vi utfører i vår utdanningspraksis.

Med oss på laget har vi hatt åtte gode kolleger og forfattere. Alle unntatt én, Trude Slemmen, er ansatt ved Høgskolen i Østfold. Åtte av oss arbeider til daglig ved høgskolens avdeling for lærerutdanning. Vi ønsket at Trude Slemmen skulle skrive om vurdering på grunn av hennes kompetanse og fordi hun i disse dager også gir ut bok om emnet på Gyldendal Akademisk: *Vurdering FOR læring i klasserommet*.

Denne boka lar seg ikke plasseres i en bestemt pedagogisk bås, som for eksempel didaktikk, pedagogisk psykologi, pedagogisk sosiologi, flerkulturell pedagogikk eller spesialpedagogikk. I stedet har vi tatt med temaer som vi mener er viktige i lærerutdanningen og som vi har fokus på i vår undervisning. Emnene samsvarer også i stor grad med kravene som er fremmet i Stortingsmelding 11 2008–2009 *Læreren. Rollen og utdanningen*. Vi mener det som står her bør kunne være et godt utgangspunkt for videre studier, både i bredde og dybde. Boka kompletteres også med et eget nettsted: www.gyldendal.no/lastaa. Her legger vi ut ulike relevante saker som diskusjonsoppgaver, diskusjonsfora, alle bokas figurer, utdypende stoff og relevante linker, for å nevne noe. Nettstedet vil være i stadig utvik-

ling og kan være nyttig for både studentene og deres lærere, også som undervisningsmateriell.

Med denne boka ønsker vi å knytte an til både praksis og tradisjon i norsk skole og vi håper at de fleste kjenner seg igjen. *LA STÅ!*, heter det på forsida med en gammeldags tavle med kritt og svamp. Den tradisjonelle tavleundervisningen står i kontrast til baksidens dataskjerm. Men den nye skolehverdagen er ikke bare disse to. Vi håper dette kommer fram når dere begynner å lese i boka. Med undertittelen, *Læring – på veien mot den profesjonelle lærer*, vil vi poengtere noe vi er opptatt av: at vi aldri er ferdig med å utvikle oss som lærere, at utdanningen vi tar bare er et springbrett og at den profesjonelle lærer alltid er på jakt etter ny kunnskap og bedre forståelse. Slik kan den gode lærer også støtte bedre opp om sine elevers læring.

Vårt mål er at teorien er mest mulig praksisrelevant, slik at den hjelper oss til å forstå det vi støter på i hverdagen som undervisere. Samtidig er det også viktig at vi bruker teorien til å utvikle vår praksishorisont, utvikle nye og spennende visjoner og ideer for vår skole og vår lærergjerning, slik at vi ikke bare tråkker rundt i gamle spor og praksisvaner. Teori og praksis bør og må være to sider av samme sak. Det er vanskelig å få til god praksis uten teori, og det er like vanskelig å finne en mening i teorien som ikke også hjelper oss i praksis. Vi har som mål at boka skal kunne være et verktøy i denne prosessen.

Halden, 4. juni 2009

Ray Svanberg Hans Petter Wille

Innhold

INNLEDNING 15

Bok for lærerutdanningen 15
Bokas tittel 16
Sammenhengen i boka 16
Innholdet i kapitlene 17
Bruken av boka 21
- Mål for læring 21
- Nøkkelord 21
- Nøkkelord og repetisjon 22
- Nøkkelord, teori, praksis og refleksjon 22

Bokas oppgaver 23
Bruke internett 23

KAPITTEL 1 LÆRERYRKET – EN VIKTIG OG KREVENDE PROFESJON 25

Av Hans Petter Wille

Læreren som profesjonsutøver, og hans særegne kompetanse 26
Hvilke forutsetninger ligger til grunn for at vi kan snakke om en profesjon? 27
- Profesjonsutdanning 27
- En særegen kompetanse 27
- Motivasjon på profesjonens vegne 28
- Formell og offentlig godkjenning av profesjonsutøverne 28
- En utviklet yrkesetikk 29

Hva er lærerens særegne kompetanse? 30
- Den autonome og profesjonelle lærer 32

Noen sentrale begreper i spenningsfeltet mellom praksis og filosofi 33
- Handlingstidsrom, handlingstvang og handlingsrefleksjon 34
- Utdanning og danning 35
- Tilpassing, forståelse og utforsking 36
- Instrumentalistiske handlinger 37

KAPITTEL 2 LÆRING ... 39
Av Hans Petter Wille
Hva er læring? ... 39
En definisjon på læring ... 42
Læringsstrategier ... 43
Læring og undervisning ... 44
Læreren og læring ... 46
Læring innenfor den virksomhetsorienterte retningen ... 49
Lek som virksomhet ... 53
Læring som virksomhet ... 53
Arbeid som virksomhet ... 54
Overgangene mellom de tre virksomhetsformer ... 55
Synet på undervisning i nasjonale læreplaner ... 56
Synet på læring i nasjonale læreplaner (LK06) ... 58
Læring i kunnskapssamfunnet ... 59
Læreren i kunnskapssamfunnet ... 61
Elevene i kunnskapssamfunnet ... 62

KAPITTEL 3 LÆRINGSTRADISJONER ... 63
Av Erling Solerød
En metaforisk forståelse av læring ... 64
Behavioristisk perspektiv ... 66
Operant betinging ... 69
Sosial læringsteori ... 73
Kognitivt konstruktivistisk perspektiv ... 75
Jean Piaget ... 76
Sosiokulturelt perspektiv ... 79
Lev Vygotsky ... 80
Jerome Bruner ... 85
Læring som praksisfellesskap ... 86
Teoretiske perspektiver som grunnlag for praksis ... 88
Oppsummering ... 89

KAPITTEL 4 LÆRINGENS *HVORDAN* ... 91
STRATEGIER, MOTIVASJON OG TILNÆRMINGER TIL LÆRING
Av Roar C. Pettersen
Innledning ... 92
Hva elever gjør når de lærer – læringens *hvordan* ... 95
Læringsstrategier og strategisk læring ... 96
Pugging, memorering og repetisjon ... 97
Da pugging var forskingsobjekt ... 98
Men var det egentlig bare pugging 99
Om å repetere, memorere og forstå – et eksempel ... 100

Læring – datamaskinen som modell og metafor 101
Metakognisjon – overvåking og regulering 105
Weinsteins modell for strategisk læring 106
Kartlegging av strategisk læring, strategitrening og lære-å-lære-program . . . 109
Selvregulert læring (SRL) 113
Motivasjon 116
Motivasjon kort oppsummert – med vekt på strategisk og selvregulert læring 119
Tilnærminger til læring – student approaches to learning 120
Hva studentene sier om egen læring 122
Læringstilnærminger = læringsintensjoner/motiv + læringsstrategier 123
Læringstilnærminger og motivasjon 125
Læringsmønstre og erfaringer med undervisnings- og læringsmiljøer 126
Læringsmønstre, læringsutbytte og akademiske prestasjoner 127
SAL-modellen oppsummert 129
Læringstilnærminger og -strategier i sammendrag 130

KAPITTEL 5 DEN DIGITALE LÆRERGJERNINGEN 133
Av Rolf K. Baltzersen
Innledning 133
Barn og unges nye digitale hverdag 134
Digital kompetanse i skolen 136
Grunnleggende digitale ferdigheter 139
Hvilken programvare bør lærere kunne bruke? 139
Omfatter grunnleggende digitale ferdigheter noe mer enn bare programvare? 141
Hvordan kan man gi effektiv opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter? 141
Digital navigeringskompetanse 142
Kildekritisk vurderingskompetanse 145
Fremveksten av internett skaper økt fokus på kildekritikk 145
Kildekritikk i undervisningsopplegg 146
Digital bearbeidingskompetanse 148
Digital samarbeidskompetanse 149
Digital dannelse 155
Om å være en faglig meningsprodusent i nettoffentligheten 155
Om å respektere andre på nettet 158
Avslutning 159

KAPITTEL 6 VURDERING *FOR* LÆRING 161
Av Trude Slemmen
Hva er vurdering? 161
Vurderingens to formål 163
Vurdering *av* læring 167
Vurdering som redskap for kartlegging og analyse 170
Vurdering *for* læring 173
Læreren som coach 175

Eleven som aktiv medspiller 176
Ti veiledende prinsipper for vurdering *for* læring 180
Planlegg for læring, ikke for aktivitet 181
Bruk tydelige mål som elevene forstår 184
Bruk kriterier og eksempler som viser vei 186
Still spørsmål som fremmer refleksjon 187
Gi konstruktive tilbakemeldinger 188
Gi elevene mulighet til å få eierskap over egen læring 189
Aktiver elevene som læringsressurser for hverandre 190
Finn bevis på læring ved hjelp av varierte vurderingsmetoder 191
Bruk bevisene til å tilpasse opplæringen underveis 193
Involver hjemmet 194
Avslutning 195

KAPITTEL 7 TILPASSET OPPLÆRING 197
Av Roald Jensen
Hvordan skal vi forstå tilpasset opplæring? 197
Eksempler fra praksis i skolen 201
Individuelle utviklingsplaner 201
Arbeidsplaner 202
Mestringsgrupper 203
Målark 203
Læringsstiler 204
Andre arbeidsmåter og organiseringsformer 205
Kvaliteter i læringa 207
Om å være elev 207
Presist frammøte og raskt fokus på læringsarbeidet 209
Felles oppstart av læringsarbeidet 210
Tydelige læringsmål 211
Om å sette det som skal læres inn i en sammenheng 212
Spørsmål og svar 214
Læringsrefleksjon og eleven som læringsressurs 216

KAPITTEL 8 SOSIALISERING 218
Av Hans Petter Wille
Innledning 218
Hva er sosialisering? 221
Sosialisering – definisjoner 222
Definisjon som legger fokus på mer eller mindre planlagt påvirkning 222
Definisjon som stiller aktivt og dynamisk samspill i fokus 225
Definisjon som legger vekt på både samfunnsmessiggjøring og individuell danning 227
Hvilken definisjon er «riktig»? 228
Sosialisering er maktutøvelse 228

Sanksjoner 229
Noen sentrale begreper i forbindelse med sosialisering: Primær sosialisering, sekundær sosialisering og dobbeltsosialisering 230
Formelle og uformelle sosialiseringsagenter 231
Arena og setting 232
Rolle 233
Om skolens sosialiserende effekt 234
Oppvekst i endring 237
Oppvekst og endringshastigheten 237
Hva er et godt oppvekstmiljø? 239

KAPITTEL 9 LÆRING I EN SKOLE PREGET AV MANGFOLD 243
Av Kari Spernes
Innledning 243
Glimt fra norsk skolehistorie i et mangfoldsperspektiv 244
Læreplanverkene og elever fra språklige minoriteter 245
Et flerkulturelt samfunn 247
Begrepsbruk 248
Ulike former for sameksistens 249
Kulturforståelse 251
Identitetsbygging 256
En flerkulturell skole 262
Synliggjøring av mangfold 263
Morsmålets betydning 265
Norsk som andrespråk 266
Læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter 268
Avslutning 270
Diskusjonsoppgaver 271

KAPITTEL 10 KOMMUNIKASJON OG SAMSPILL – BETYDNING FOR LÆRING 272
Av Thorbjørn J. Karlsen og Kari Spernes
Om å ta en annens perspektiv 272
Samspill mellom lærer og elever 276
Samspillets betydning for et godt klassemiljø 281
Elevmedvirkning 282
Elevsamtalen 283
Elevråd 283
Samspill mellom lærer og foreldre 284
Hvorfor foreldresamarbeid? 284
Hvordan kan du som lærer utvikle et godt samarbeid med foreldrene? 286
Arenaer for samarbeid 287
Samarbeid med minoritetsforeldre 289
Lærers samspill med kolleger og ledelse 290

Kommunikasjon 292
Verbal og ikke-verbal kommunikasjon 292
Sirkulær forståelse av kommunikasjonen 295
Alt er kommunikasjon 297
Avslutning 300
Diskusjonsoppgaver 301

KAPITTEL 11 ELEVER SOM STREVER MED SKOLEARBEIDET 302
Av Kjell-Arne Solli
Elevenes mangfold innebærer et inkluderende læringsmiljø 303
God opplæring er god for alle elever 305
Når du er bekymret for en elev 306
Individuell og relasjonell forståelse 308
Tenkemåte og språkbruk kan utgjøre en forskjell 311
Å være lærer for elever i vansker 313
Anerkjennelse, tilhørighet, deltakelse og ansvar 315
Spesialundervisning som rettighet 316
Tiltakskjede på skolenivå 318
Individuell opplæringsplan 320
Spesialundervisning – et kort historisk blikk 322
Tilpasset opplæring, spesialundervisning og spesialpedagogikk 323
Samarbeid mellom skole og hjem når elever sliter 326
Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjenesten) 327
Skolens andre samarbeidsparter 328

KAPITTEL 12 NYUTDANNET LÆRER – MANGE MULIGHETER 331
Av Thorbjørn J. Karlsen
Et møte med forventninger 331
Tid til ettertanke 332
Elevene som subjekter 333
Lærerens status 336
Tiltaket Veiledning av nyutdannede lærere 338
Danning av lærerrollen 339
Rolleforventninger 340
Dine valg – din rolle 341
Aktør i danning av lærerrollen 341
Den autentiske lærer 343
Lærerens syn på læring 344
Et mangfold av forventninger 345
Lærerens møte med skolens kultur 346
Ros 347
Anerkjennelse i skolen 348
Anerkjennelse i nære relasjoner 349
Anerkjennelse i møtet med formelle strukturer 351

Anerkjennelse i det kollegiale fellesskap 352
Avslutning 353
Spørsmål og problemstillinger til vurdering og undring 353

OM FORFATTERNE 355

LITTERATUR 357

Innledning

Bok for lærerutdanningen

Dette er en innføringsbok i pedagogikk for lærerutdanningen. Boka er laget av forfattere med lang erfaring som lærere i pedagogikk, og er skrevet for studenter i grunnutdanningen. Den er kommet til i en tid med stor oppmerksomhet på både skole og lærerutdanning, og oppmerksomheten har ikke alltid vært positiv. Skolen og lærerutdanningen har i mange sammenhenger fått både berettiget og uberettiget kritikk.

Denne boka er et forsøk på å bidra med noen sentrale og viktige temaer som kan ha betydning for skolen og nye lærerstudenter innenfor det store feltet pedagogikk. I den nye lærerutdanningen som er i emning, legges det opp til en linjedeling. Studenter må velge om de vil bli lærere for det 1–7 eller 5–10 trinnet. Dermed er den gamle allmennlærerutdanningen snart historie. Begrunnelsen for en slik oppdeling kan være at man erkjenner at det faktisk er stor forskjell på å være lærer på førstetrinnet og tiendetrinnet. Det er forskjeller i både faglig tilnærming og nivå og sosialt samspill. Samtidig er det vel også slik at enten elever går på første eller i tiende trinn, så er det visse grunnleggende forutsetninger som gjelder, blant annet trygghet og gode læringsbetingelser. Denne boka vektlegger perspektiver som er viktige enten man skal utdanne seg til lærer på 1–7 eller 5–10 trinnet, eller om faget heter *Pedagogikk* eller *Pedagogikk og elevkunnskap*.

Boka er beregnet på relativt ferske studenter som tar sikte på en utdanning som forbereder dem på arbeidet i den norske fellesskolen.

Bokas tittel

Boka har både en hovedtittel og en undertittel. Hovedtittelen *La stå!* er tenkt som en markering av pedagogisk kunnskap som et viktig fundament og teoretisk overbygning for profesjonelle lærere.

Bokas undertittel, *Læring – på veien mot den profesjonelle lærer*, gir en antydning om bokas tema. Boka er satt sammen av mange ulike temaområder som vi mener at det er viktig å få et forhold til tidlig i lærerstudiet. Skulle vi sette opp et samlende tema for disse områdene, blir læring det som kommer nærmest. Dernest ønsker vi å vise at utdanningens mål er å forberede studentene til en yrkesutøvelse som på alle måter må være profesjonell, samtidig som vi mener at fullført utdanning er en viktig start for kontinuerlig videreutdanning i yrket og stadige bestrebelser på å bli en dyktig lærer.

Sammenhengen i boka

Under utarbeidingen av boka har det hele tiden vært et mål å gjøre den praksisnær, det vil si at den skal fungere som støtte til å utøve læreryrket på en profesjonell måte. Vi har derfor ikke delt inn innholdet i forhold til tradisjonelle oppdelinger som pedagogisk psykologi, didaktikk, pedagogisk sosiologi og lignende. I stedet har vi forsøkt å se på hva det er viktig for en lærerstudent å kunne noe om, og latt det være den røde tråden i boka. For oss står læring, og alt som er knyttet til det, sentralt. Bokas oppbygning er tuftet både på at den profesjonelle lærer og student har behov for å vite noe om læring, og at det er viktig at de stadig lærer noe nytt og utvikler seg selv.

Med dette utgangspunkt kan muligens bokas oppbygning oppfattes som litt utradisjonell fordi den inneholder elementer som ofte ikke er i samme bok. Boka innledes med en redegjørelse av hva en profesjon er, og hvilke krav vi må kunne stille til profesjonelle lærere. Så følger en framstilling over tre kapitler om læring, hva det er, tradisjoner og strategier for læring. Som en støtte til å møte de nasjonale krav om å utvikle digital kompetanse hos skolens elever, har vi et kapittel om IKT og læring. For å vite om vi har nådd våre læringsmål, må vi kunne vurdere læringsresultatene på en profesjonell måte. Dette blir berørt i et eget kapittel, Vurdering for læring. Tilpasset opplæring er en annen stor utfordringene for skolen og lærerne. Hva dette kan innebære, hvordan man kan nærme seg utfordringene, med fyldige eksempler, er samlet i et eget kapittel. Sosialisering er også en læringsform som er trukket inn i boka, og er plassert foran kapitlet om mangfold i skolen

– som igjen etterfølges av nødvendigheten av å mestre samspill på ulike nivåer og i ulike nettverk. Mot slutten følger et kapittel som tar for seg hvordan man forholder seg til elever som sliter med skolearbeidet, både hvordan man kan bidra som vanlig lærer, og hvordan man kan søke hjelp og støtte hos kolleger og instanser utenfor skolen. Til slutt følger et kapittel om den nyutdannete lærer som minner oss på at vi ikke er ferdig utlært selv om vi har fått vårt vitnemål.

Alle kapitlene i boka er bygget opp omkring nøkkelord som påpeker hva det er viktigst å lære seg. Boka vil også kobles opp mot internett, slik at både studentene og deres lærere kan finne mer stoff, studieoppgaver og undervisningsmateriell der.

Innholdet i kapitlene

Bokas kapitler og innhold står i en sammenheng. I den følgende kapittelbeskrivelsen redegjør vi for innholdet i kapitlene og den innbyrdes sammenhengen.

I kapittel 1 retter Hans Petter Wille oppmerksomheten mot at det å være lærer er både viktig og vanskelig, og at læreryrket er en profesjon som trenger profesjonelle og autonome lærere. Det gjøres rede for hva som særpreger lærerprofesjonen, og hva slags kompetanse en profesjonell lærer må være i besittelse av. Det slås fast at lærerens kompetanse må være noe mer enn å gjennomføre undervisningen, selv om det i høyeste grad også må være en del av kompetansen. Kapitlet kommer også litt inn på begrep som handlingstvang og handlingsrefleksjon, forskjellen på danning og utdanning og på tilpasning og utforskning. Det forklares også hva instrumentalisme er.

Bokas hovedperspektiv er læring. Dette fokus settes på dagsorden av Hans Petter Wille i kapittel 2. Læring forklares ut fra de mest brukte perspektiver på læring, atferdsteoretiske, kognitive og virksomhetsorienterte teorier. Selv om læring defineres som endring av atferd, knyttes perspektivet både til det vi har i hodet, den ytre synlige atferd som vi kan iaktta, og den sammenheng læring har med miljøet enten det er andre mennesker eller redskaper i vår kultur. Samtidig rettes oppmerksomheten mot viktige variabler som forholdet mellom læring og undervisning, lærerens betydning for elevenes læring og overordnede perspektiver i nasjonale læreplaner og den spesielle rolle som skolen og læreren har i kunnskapssamfunnet. Kapitlet gjennomgår også noen grunnleggende trekk ved den virksomhetsorienterte læringsteorien, som blir fulgt opp i kapittel 3, gjennom Vygotskys kulturhistoriske teori om læring.

I kapittel 3 gir Erling Solerød en innføring i læringstradisjoner – en naturlig konsekvens av bokas hovedperspektiv, læring. Nå dykker vi ytterligere ned i det

behavioristiske, kognitive og sosiokulturelle perspektivet, som er en kategori innenfor virksomhetsteorien i kapittel 2. Disse tre perspektivene utdypes på grunn av aktualiteten de har i norsk skole i dag. Kapitlet peker på en utfordring, nemlig forholdet mellom en tilegnelsesmetafor og en deltakermetafor på læring. Lærerstudentene befinner seg nettopp i dette krysningspunktet. De skal lære om å lære, det å nyttiggjøre seg informasjon og omdanne den til egen kunnskap, altså læring om andres læring, og det å lære om både andres læring og egen læring. I dette kapitlet berører vi ikke psykoanalytisk eller humanistisk psykologi. Men disse psykologiske perspektivene er det teoretiske grunnlaget for de praktiske kapitlene om mangfold, samspill og barn som strever med å lære (kapittel 9, 10 og 11).

I kapittel 4 tar Roar Pettersen opp spørsmålet om læringsstrategier og motivasjon. Her får studentene lære om læringsstrategier, slik vi har fått kjennskap til dem gjennom forskning innenfor kognitiv psykologi. Kapitlet tar for seg sentrale kognitive læringsstrategier som pugging, memorering og hjernens funksjon. Det nyere kognitivt inspirerte begrepet selvregulert læring behandles deretter inngående. Det tar for seg utfordringene ved å ta ansvar for egen læring. Samtidig presenteres eksempler på kartlegging av egne læringsstrategier, som studentene kan prøve. Sammen med behandlingen av ytre og indre motivasjon knyttet til læringsstrategier (læringens hvordan), blir dette en grundig utdyping av det kognitive læringsperspektivet i kapittel 3. Studentene møter også her utfordringen med tilegnelses- og deltakermetaforen. En lærer skal lære å lære selv, og med utgangspunkt i det øker forutsetningene for å tilrettelegge for andres læring. Dette kapitlet er derfor en naturlig konsekvens av de teorietiske læringsperspektivene i kapittel 3. Samtidig bygger kapitlet på en solid dokumentasjon fra kognitiv forskning.

Kapittel 5 handler om IKT og læring og drøfter hva digital kompetanse er i skolen. Vi beveger oss her inn på en av skolens store utfordringsområder i vår tid. Forfatteren Rolf Baltzersen har fokus på en konkretisering av begrepet og utformer seks kompetanseområder for IKT. Disse kompetanseområdene er grunnleggende digitale ferdigheter, digital navigeringskompetanse, kildekritisk vurderingskompetanse, digital bearbeidingskompetanse og digital dannelse. Kapitlet er kommet til med bakgrunn i forfatterens undervisning om IKT i skolen, der den enkelte lærers praktiske IKT-kompetanse står i fokus. Samtidig er temaet viktig fordi IKT er en nødvendig kompetanse på linje med det å lese, skrive, regne og uttrykke seg muntlig. Skolen har kjempet med dette tema i mange år, og framskrittene er ikke alltid like store (jf. ITU-undersøkelser i 2003, 2005 og 2007).

Kapittel 6 er skrevet av Trude Slemmen og handler om vurdering for læring. Dette kapitlet tar for seg et svært nødvendig kompetanseområde for alle lærere.

Læringen både bør og må vurderes. Kompetanse på dette området er innlysende, ikke minst med tanke på den kritikk skolen har møtt i forhold til prestasjoner i PISA-undersøkelser og skår på nasjonale prøver. Kapitlet er derfor en naturlig konsekvens av de tidligere kapitler. Når man har fått en oversikt over bokas innhold, satt fokus på lærerens profesjonalitet, behandlet teori og fått fokus på nødvendig læringsstrategisk kompetanse, må man vurdere sin egen læring! Forfatteren bygger på et godt kjennskap til vurdering for læring ikke bare i norsk sammenheng, men også fra studieopphold i Canada og nyere internasjonal forskning. Kapitlet viser til hvordan lærere kan tilrettelegge for vurdering av læring i klasserommet. Her løftes lærerens rolle som coach fram, samtidig som eleven som aktiv medspiller er i fokus.

Kapittel 7 handler om tilpasset opplæring. Nå beveger vi oss midt inn i debatten om hvilke overordnede mål vi skal ha for skolen i Norge, og hvordan dette er mulig å få til TPO (tilpasset opplæring) i praksis. Debatten i Norge ender noen ganger med et enten eller. Det er ikke mulig å gi tilpasset opplæring til alle, derfor må vi velge enten de mange, og få et lavere snitt i klassene, eller de få, og dermed måtte gjøre et valg mellom de «flinke» og «mindre flinke». Forfatteren Roald Jensen gir oss et innblikk i hvordan tilpasset opplæring er forstått i skolen. Eksemplene på tilpasset opplæring er hentet fra skolehverdagen, og forfatteren legger stor vekt på hvordan lærere kan drive tilpasset opplæring for alle med utgangspunkt i de ressurser som foreligger. Det er altså ikke tale om å lage en ønsket situasjon før tilpasset opplæring gjennomføres, men heller et spørsmål om å forstå og bruke de rammer som eksisterer. Han retter også oppmerksomheten mot forpliktende styringsdokumenter, som et viktig grunnlag for handling.

Kapittel 8 er skrevet av Hans Petter Wille og handler om sosialisering. Her får vi en innføring i sosialisering, som en form for læring både i og utenfor skolen. Dette kapitlet gir oss nødvendig bakgrunnsinformasjon og kunnskap til å forstå hvordan vi blir som vi blir – kunnskap som ikke minst er viktig som en oppfølging til tilpasset opplæring i det foregående kapittel. Vi blir presentert for forskjellige definisjoner av sosialisering, og forfatteren setter fokus på den sosialiserende effekten skolen har. Kapitlet gir også en grundig innføring i forskjellige begreper innenfor sosialisering. Eksemplene er hentet fra dagligliv og skole og gir en praktisk ramme for å forstå sosialiseringens betydning i menneskelivet, noe som er nødvendig og viktig kunnskap for enhver lærerstudent.

Kapittel 9 er skrevet av Kari Spernes og handler om Læring i en skole preget av mangfold. Nå forflytter vi oss midt inn i skolens hverdag med fokus på mangfold og et flerkulturelt perspektiv. Begreper og saksforhold forklares og eksemplifise-

res. Morsmålets betydning er også viet stor oppmerksomhet. Forfatteren har særdeles god innsikt i mangfold og flerkulturelle spørsmål i skolen gjennom egne erfaringer fra Norge og Afrika. Dette kapitlet er derfor en naturlig følge av både tilpasset opplæring og sosialisering. Nå møter vi den hverdagen og klasseromssituasjonen som svært mange lærere befinner seg i. Og de som ennå ikke er der, kommer snart dit.

Kapittel 10 handler om relasjoner, samspill, kommunikasjon og læring og er skrevet av forfatterne Thorbjørn Karlsen og Kari Spernes. Kapitlet aktualiserer spørsmål om verbal og ikke-verbal kommunikasjon, samt en lineær og sirkulær forståelse av kommunikasjonen. Kommunikasjonen mellom lærere og elever, samt lærere og foreldre, har en helt sentral plass. Det samme gjelder samspillet med minoritetsforeldre. Kapitlet er svært aktuelt sett fra et kommunikasjons- og samarbeidsperspektiv. Kommunikasjon er sentralt for alt menneskelig samspill og ikke minst for læring. Lærerstudenter som forstår kommunikasjonens muligheter og utfordringer, er derfor en nødvendighet både i forhold til norske og andre kulturer i skolen.

Kapittel 11 er skrevet av Kjell Arne Solli og handler om de elevene som strever med skolearbeidet. Det er en svært praktisk tilnærming til temaet. I mange klasser og skoler er lærerens hverdag preget av møter med elever som strever. Forfatteren tar derfor for seg hva som særpreger den inkluderende skolen, hva du som lærer gjør når du er bekymret for en elev, og hva det innebærer å være lærer for en elev som har vanskeligheter. Det blir satt fokus på spesialundervisning og individuelle opplæringsplaner relatert til «vanlig undervisning», og det gis en oversikt over hvordan man skal forholde seg, ved å vise en *Tiltakskjede på skolenivå*, når man er bekymret for en elev. Kapitlet er fylt med eksempler fra skolehverdagen Samarbeid med hjemmet og den pedagogisk psykologiske tjenesten blir også tatt opp. Stoffet i kapitlet er skrevet med utgangspunkt i en solid erfaring fra feltet både i skolens hverdag og som lærer i spesialpedagogikk i lærerutdanningen.

Kapittel 12 er skrevet av Torbjørn Karlsen og handler om den nyutdannede lærer. Kapitlet gir oss en innføring i den virkeligheten nye lærere møter i yrket. Dette er en naturlig avslutning av boka og samtidig et nødvendig fokus på den virkelighet som venter lærerstudentene etter endt utdanning. Materialet bygger på forskningsprosjektet Veiledning av nyutdannede lærere i barnehage og skole og gir dermed en god innføring i de utfordringer som de nyutdannede møter etter endt utdanning. Samtidig fokuserer forfatterne på kjernebegreper som for eksempel lærerollen og forventninger til den nyutdannede, rollen og læringssyn og den organisasjonskultur som nyutdannede lærere møter på den enkelte arbeidsplass.